

Samhällsbyggnadsenheten
Kulturmiljö
Benjamin Grahn Danielson
Direkt 010-2250227
benjamin.grahn.danielson@lansstyrelsen.se

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
Ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Riksantikvarieämbetets rapport *Översyn av regelverket om kulturföremål*

Med anledning av att Riksantikvarieämbetets rapport *Översyn av regelverket om kulturföremål*, vill Länsstyrelsen Dalarna lämna följande synpunkter:

Sammanfattande synpunkter

- änsstyrelsen Dalarna är positivt till översynen av 5. kap Kulturmiljölagen. L
- änsstyrelsen Dalarna ser positivt på att föremål tillverkade utomlands som varit i Sverige mer än 75 år omfattas av tillståndsplikten. L
- tt inte utreda en form av statlig inlösen för de föremål som får förbud mot utförsel motverkar lagens syfte. A
- änsstyrelsen ser mycket positivt på att de kyrkliga inventarierna får en egen föremålskategori eftersom de med nuvarande lagstiftning inte omfattas av EU:s återlämningsdirektiv. Åldersgränsen på kyrkliga inventarier bör dock sättas till 75 år alternativt 1939, för att harmonisera med 4 kap. Kulturmiljölagen. L
- tt föremålskategorin *textilier* bör breddas så att den även täcker in andra typer av material, t ex läder. A

Inledning

Länsstyrelsen Dalarna ser positivt på förändringarna av 5. kap Kulturmiljölagen (KML) Som remissen påpekar är nuvarande lagstiftning i stort sett ett generellt

utförsel förbud i och med att beloppsgränserna är låga och föremålskategorierna täcker in en stor bredd av föremål.

Länsstyrelsen har granskat remissen och de föreslagna ändringarna av lagen och har flera kommentarer. Bland annat finns det motsättningar mellan de föreslagna ändringarna i 5. kap KML och 2 och 4 kap. KML som gör att förslagen blir problematiska.

Kap 3 om Bakgrunden till dagens lagstiftning och föreslagna förändringar

Utredarna gör en grundlig genomgång av bakgrunden till dagens lagstiftning och varför de föreslagna förändringarna sker. Det är Länsstyrelsens Dalarnas mening att förändringarna är nödvändiga för att lagstiftningen inte ska utgöra ett generellt utförsel förbud av i stort sett alla slags föremål, och att den svenska lagstiftningen harmoniseras med EU:s förordningar. Att upprätthålla en lagstiftning om utförsel av kulturföremål är väsentlig för kulturmiljövården, men det är uppenbart att nuvarande lydelse är otidsenliga. Det är viktigt att få med de kyrkliga inventarierna eftersom EU:s återlämningsdirektiv inte automatiskt gäller för denna kategori av föremål. Dalarna är ett län som drabbats av stölder av kyrkliga föremål, och processen med återlämning av de stulna föremålen har inte varit en enkel och smidig process. Det är därför viktigt att vi i lagstiftningen poängterar föremålets vikt för det nationella kulturarvet.

Kap 4 om Nulägesbeskrivning och problembild

Det är uppenbart att nuvarande lagstiftning inte täcker in alla typer av föremål som kan vara viktiga att bevara inom landets gränser. Länsstyrelsen Dalarna håller i stort med utredarna om nulägesbeskrivningen och problembilden.

Kap 4.10.2 avsaknad av statlig inlösen samt 4.12.3 Inlösen av kulturföremål till staten

Utredarna beskriver i kapitlen de tidigare förslag och utredningar som skett i Sverige angående statlig inlösen av föremål samt gör utblickar mot aktuell lagstiftning i Danmark och Finland.

Antalet ansökningar om utförsel av föremål från Sverige har i medeltal de senaste åren legat strax över 800. Av dessa har sammanlagt elva avslag på ansökningarna meddelats under perioden 2011-2014. Det motsvarar ca 0,3 % av antalet ansökningar.

I utredningen hänvisas till tidigare utredningar såsom Adlercreutz "Kulturegendomsrätt" samt en amerikansk utredning av John Merryman, och svart på vitt visar på problematiken av en avsaknad av statlig inlösen när utförselansökningar får avslag. Det är helt enkelt inte trovärdigt att å ena sidan påpeka att det finns föremål som ej får föras ur landet eftersom de utgör ett

nationellt viktigt kulturarv, och å andra sidan inte vilja ta ansvar för detta kulturarv eftersom det kostar pengar.

Som försvar för en hållning mot statlig inlösenplikt åberopar utredarna det statsfinansiella läget, och att detta skulle utgöra ett hinder för en lag om plikt för staten att lösa in föremål som meddelats utförselbud. Regeringen har under 1980-talet lagt fram två propositioner om utförsel av äldre kulturföremål och utredarna åberopar dessa som stöd för att inte lägga fram ytterligare ett förslag om statlig inlösenplikt.

Länsstyrelsen Dalarna menar att detta är en mycket märklig hållning i och med att det under 2011-2014 endast skedde elva avslag på ansökningar om utförsel. Nu framgår det inte av utredningen vilka belopp dessa kulturföremål värderades till men det kan knappast tänka sig påverka statsfinanserna mer än ytterst marginellt. Utredningen bör därför lägga fram ett förslag på statlig inlösen av kulturföremål, liknande den finska eller danska lagstiftningen. Lagar om inlösen av arkeologiska föremål av ädla metaller finns redan i Kulturmiljölagen och detta har inte påverkat statsfinanserna i någon större utsträckning. Det finns därför goda möjligheter att även införa en paragraf om inlösen av föremål som utgör viktigt nationellt kulturarv.

Kap 5. om Förslag till modernisering och förenkling av regelverket för kulturföremål

Länsstyrelsen Dalarna delar de flesta av förslagen som förs fram i utredningen. Uppräkningen och införandet av ekonomiska värdegränserna är väl avvägd. Vi vill ur myndighetens synvinkel bara lyfta ett varningens finger i det vanskliga i att värdera föremål. Även föremål som har en synnerligen låg värdering kan utgöra ett nationellt viktigt kulturarv.

5.1.5 Nya kategorier av föremål

Att flera nya kategorier av föremål införs är positivt och Länsstyrelsen Dalarna delar utredningens förslag. *Fotografier och filmer* är en kategori föremål som troligen kommer att bli mer värdefulla och tillskrivas ett högre värde nationellt liksom internationellt. *Leksaker och spel* är en annan kategori föremål som är intressant eftersom det anlägger ett genusperspektiv på föremål som är viktigt nationellt kulturarv. Även barns kulturarv är viktigt.

Att de *kyrkliga inventarierna* blir en egen föremålskategori är lovt. Som vi ovan nämnt har Dalarnas län drabbats av stölder där kyrkliga föremål blivit stulna. Att förändra lagstiftningen så att EU:s återlämningsdirektiv gäller även denna typ av föremål är mycket viktigt. I utredningen nämns dock den bristande överensstämmelsen mellan 4. kap och 5 kap. KML, och att detta bör leda till en justering. Den föreslagna justeringen i kulturmiljöförordningen är dock märklig. I utredningen föreslås att kyrkliga inventarier enligt 4. kap kulturmiljölagen,

oavsett värde ska omfattas av tillståndsplikten. Men detta gäller enbart när de är äldre än 100 år. Länsstyrelsen Dalarna efterlyser en tydlig motivering till varför 100 år ska gälla de kyrkliga inventarierna. Enligt 4 kap. KML är kyrkor och inventarier i kyrkorna, byggda före 1939 skyddade enligt lag. Ifall den nya kategorin med *kyrkliga inventarier* enligt kulturmiljöförordningen ska harmonisera med 4 kap. KML bör åldergränsen för de kyrkliga inventarierna sättas till 75 år alternativt sättas till året 1939.

Kap 5.1.6 Utgående kategorier av föremål

Det finns inget egentligt fel i att minska antalet kategorier av föremål och föra över de föremål som omfattas till andra kategorier. Det uppstår emellertid ett problem när kategorier vilka skyddar vissa typer av föremål försvinner, utan att det förklaras varför.

Att föremålskategorierna *Signerade fajanser* och *Kakelugnar* utgår och att fajanser och kakelugnar i fortsättningen omfattas av kategorin *Föremål av keramik, glas, sten, ben, metall eller bärnsten*, är positivt. Att helt ta bort kategorin *Tapeter* är problematisk eftersom dessa istället ska skyddas av föremålsgruppen textilier. I kommentarerna till att kategorin *Folkdräkter och broderad eller mönstervävd folklig textil och bonadsmåleri* bör ändra namn till *Textil*, står att tapeter ska vara vävda och att andra material inte omfattas.

Länsstyrelsen Dalarna ställer sig frågande till om rapporten inte gör ett stort misstag i denna förändring. T.ex. gyllenläder torde vara en föremålskategori väl värd att skydda för utförsel. Gyllenläder var framförallt en populär lyxvara under 1600-talet och återfinns på flera svenska slott och herresäten, och har i vissa fall på grund av modets nycker blivit nedmonterade. Gyllenläder fick en renässans under slutet av 1800-talet och även dessa mer sentida tapeter vore väl värda ett skydd liksom vävda tapeter. Föremålskategorin *Textil* bör därför vara bredare och även omfatta annat än vävda material.

Beslutet har fattats av länsantikvarie Fredrik Sandberg med antikvarie Benjamin Grahn Danielson som föredragande.

Fredrik Sandberg

Benjamin Grahn Danielson